

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Д. А. КОВНІР

(Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана)

Анотація. Мета статті полягає в тому, щоб дослідити передумови й напрями розвитку системи управління фінансово-господарською діяльністю державних вищих навчальних закладів з урахуванням стану та тенденцій на ринку освітніх послуг.

Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу та синтезу, порівняння, систематизації та узагальнення.

Висловлена гіпотеза про залежність пріоритетів управління фінансово-господарською діяльністю державного вищого навчального закладу від сучасних тенденцій на ринку освітніх послуг, ролі держави в забезпеченні фінансування вищої освіти. Перспективними напрямками діяльності державних вищих навчальних закладів визначено збільшення обсягу надання освітніх послуг у порядку виконання міжнародних угод на підготовку фахівців.

У статті обґрунтовано, що впровадження запропонованих заходів дозволить державним вищим навчальним закладам утримати свої позиції у кризових умовах діяльності. Основні наукові положення статті можна використовувати у практиці державних вищих навчальних закладів України.

Ключові слова: державний вищий навчальний заклад (ДВНЗ), ринок освітніх послуг, фінансово-господарська діяльність, навчання іноземних студентів, додаткові джерела фінансування вищого навчального закладу.

Вища освіта є невід'ємною частиною сучасної держави, яка прагне зберегти незалежність, конкурентоспроможну економіку та культуру. Саме тому обов'язковою умовою розвитку економіки України, яка демонструє намір рухатись шляхом технічного та технологічного розвитку, є формування та забезпечення ефективного функціонування ринку освітніх послуг. Ураховуючи, що в умовах сучасної світової економіки основу стійкого зростання утворюють технологічний прогрес, інновації та розвиток людського капіталу, науковці підкреслюють на раціональній складовій участі ринку освітніх послуг у забезпеченні розвитку держави. Систему професійних учасників ринку освітніх послуг

утворюють вищі навчальні заклади, які забезпечують виконання ринком освітніх послуг покладених на нього функцій і завдань. Місія сучасного вищого навчального закладу полягає в тому, щоб за рахунок фундаментальної освітньої підготовки й успішної соціалізації молоді здійснювати послідовні та ефективні інновації в навколишньому світі.

На сучасному етапі розвитку в Україні вищі навчальні заклади дедалі більше виступають повноцінними учасниками ринкових відносин з усіма притаманними їм характеристиками й атрибутами. Для здійснення освітньої діяльності вищі навчальні заклади вирішують безліч завдань, спектр яких включає в себе і суто навчальні питання, і проблеми

фундаментальної науки, стратегічного управління, а також господарської та фінансової діяльності. Пріоритети й основні напрями розвитку вищих навчальних закладів у всіх сферах їх діяльності визначаються особливостями функціонування і тенденціями змін на вітчизняному та світовому ринках освітніх послуг. Відповідним чином змінюються і підходи до управління діяльністю вищих навчальних закладів. Цим підтверджується необхідність з'ясування основних тенденцій розвитку ринку освітніх послуг і виявлення чинників, що визначають особливості господарської діяльності вищих навчальних закладів.

Проблеми вищих навчальних закладів і підходи до управління їх діяльністю є об'єктом уваги сучасних дослідників, зокрема вітчизняних. Найбільш ґрунтовно цей напрям досліджували І. В. Герасименко, В. Г. Грицко, П. В. Нестеренко, В. М. Співак, Л. М. Шаталова та ін. На підставі огляду й узагальнення їх змісту маємо відзначити, що теоретичні та практичні аспекти управління господарською діяльністю державних вищих навчальних закладів досліджені в різних площинах, зокрема, щодо джерел фінансування та напрямів раціонального використання фінансових ресурсів вищих навчальних закладів. Разом із тим у контексті розгортання тенденції до комерціалізації вищих навчальних закладів, що не має альтернатив і в Україні, більш ґрунтовного аналізу потребують передумови розвитку підприємницької діяльності вищих навчальних закладів. Ще більш актуальною дана проблема виглядає у світлі прийняття нової редакції Закону України «Про вищу освіту», згідно з яким ДВНЗ отримали широкі повноваження щодо регулювання процесів господарської діяльності.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити передумови й напрями розвитку системи управління фінансово-господарською діяльністю державних вищих навчальних закладів з урахуванням стану та тенденцій на ринку освітніх послуг.

Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою таких загальнона-

укових і спеціальних методів дослідження: аналізу та синтезу, порівняння, систематизації та узагальнення.

Законами України «Про освіту» та «Про вищу освіту» поняття господарської або фінансової діяльності вищого навчального закладу не визначені. Для здійснення своїх функцій і завдань, згідно з п. 3 ч. 3 ст. 70 Закону України «Про вищу освіту», вищий навчальний заклад у порядку, визначеному законом, і відповідно до статуту має право: 1) власності на об'єкти права інтелектуальної власності, створені за власні кошти або кошти державного чи місцевих бюджетів (крім випадків, визначених законом); 2) засновувати сталий фонд (ендаумент) вищого навчального закладу та розпоряджатися доходами від його використання відповідно до умов функціонування сталого фонду, а також отримувати майно, кошти й матеріальні цінності, зокрема будинки, споруди, обладнання, транспортні засоби, від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб, у тому числі як благодійну допомогу; 3) провадити фінансово-господарську діяльність в Україні та за кордоном; 4) використовувати майно, закріплене за ним на праві господарського відання, у тому числі для провадження господарської діяльності, передавати його в оренду та в користування відповідно до законодавства; 5) створювати власні або використовувати за договором інші матеріально-технічні бази для провадження освітньої, наукової, інноваційної або господарської діяльності; 6) створювати й розвивати власну базу соціально-побутових об'єктів, мережу спортивно-оздоровчих, лікувально-профілактичних і культурно-мистецьких структурних підрозділів; 7) здійснювати капітальне будівництво, реконструкцію, проводити капітальний і поточний ремонт основних фондів; 8) спрямовувати кошти на соціальну підтримку науково-педагогічних, наукових, педагогічних та інших працівників вищих навчальних закладів та осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах; 9) відкривати поточні й депозитні рахунки в національній та іноземній валютах відповідно до законодавства, ко-

ристуватися банківськими кредитами без урахування обмежень на право здійснення запозичень, установлених нормами Бюджетного кодексу України; 10) брати участь у формуванні статутного капіталу інноваційних структур та утворених за участю вищих навчальних закладів малих підприємств, що розробляють і впроваджують інноваційну продукцію, шляхом внесення до них нематеріальних активів (майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності); 11) засновувати навчальні заклади й наукові установи; 12) засновувати підприємства для провадження інноваційної та/або виробничої діяльності; 13) здійснювати перекази в іноземній валюті внесків за колективне членство в міжнародних освітніх і наукових асоціаціях, а також за передплату на іноземні наукові видання та доступ до світових інформаційних мереж і баз даних; 14) шляхом внесення нематеріальних активів (майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності) брати участь у формуванні статутного капіталу інноваційних структур різних типів (наукових, технологічних парків, бізнес-інкубаторів тощо) [6]. З огляду на передбачені законом можливості щодо здійснення господарської діяльності, державний вищий навчальний заклад повною мірою відповідає статусу суб'єкта господарювання. На підставі визначеного законом переліку, маємо підстави для висновку, що господарська та фінансова діяльність вищого навчального закладу полягає у здійсненні його повноважень щодо залучення, розподілу й використання фондів грошових коштів для виконання статутних цілей і завдань. Реалізація можливостей щодо розвитку фінансово-господарської діяльності й забезпечення на цій основі потреб освітньої і наукової діяльності державних вищих навчальних закладів значною мірою детерміновані сучасними процесами й тенденціями на ринку освітніх послуг. Розглянемо їх більш докладно.

У якості вихідного положення до аналізу стану та тенденцій розвитку вітчизняного ринку освітніх послуг, слід визначити те, що в Україні фінансове регулювання діяльності вищих навчальних закладів здійснює держа-

ва в особі Міністерства освіти і науки України шляхом визначення обсягів фінансування вищих навчальних закладів із державного бюджету України, установлення нормативів матеріально-технічного, фінансового й іншого забезпечення вищих навчальних закладів, однакових для вищих навчальних закладів певного статусу (в тому числі статусу національного), рівня акредитації та типу. Слід відзначити, що з кожним роком виділяються все менші обсяги коштів на фінансування діяльності державних вищих навчальних закладів. Недофінансованими залишаються основні статті видатків загального фонду, а саме: заробітна плата працівників бюджетних установ, нарахування на заробітну плату, оплата комунальних послуг, стипендії та інші статті видатків.

За цих умов спостерігається тенденція до скорочення мережі державних вищих навчальних закладів, що, в умовах обмеженого фінансування з державного бюджету, відповідає намірам держави до оптимізації системи вищої освіти й покращення конкурентного середовища на ринку освітніх послуг, анонсованим низкою програмних документів [6, 7].

Зважаючи на показники табл. 1, маємо визнати, що в загальнодержавному масштабі цей процес відбувається доволі повільно та не супроводжується ознаками укрупнення вищих навчальних закладів, що, як очікується, має забезпечувати реформування галузі в напрямі створення потужних університетів дослідницького типу. Нині середня чисельність студентів у розрахунку на один вищий навчальний заклад лише скорочується, що зумовлено наслідками демографічної кризи в Україні та зберігатиметься в якості визначального чинника функціонування вітчизняної вищої освіти на найближчі роки. Як наслідок, із кожним роком на навчання до вищих навчальних закладів в Україні вступає все менша кількість студентів. За 2005–2014 рр. співвідношення між чисельністю прийнятих на навчання студентами та підготовлених фахівців змінилося на користь останніх і становить у межах 70 %. Якщо розглядати цю тенденцію з позиції фінансового забез-

печення діяльності вищих навчальних закладів, то це означає, що в останні роки, і очевидно, у перспективі, обсяги фінансування освітніх послуг неухильно скорочуватимуться [9, с. 274]. Для забезпечення власних потреб (фінансування наукової, інноваційної діяльності, розвитку матеріально-технічної бази) вищим навчальним закладам необхід-

но вирішувати, щонайменше, два типи завдань: 1) здійснювати диверсифікацію діяльності, що дозволить акумулювати нові джерела фінансування та збільшити диференціацію видів фінансового забезпечення діяльності; 2) застосовувати прогресивні сучасні управлінські технології, що сприятиме ефективному використанню коштів.

Таблиця 1

Показники розвитку мережі державних вищих навчальних закладів України у 2005–2014 рр.

Показник	Навчальний рік					Зміни за період дослідження (+, -)
	2005–2006	2010–2011	2011–2012	2012–2013	2013–2014	
Кількість закладів, од.	116	116	117	115	113	-3
Кількість студентів, тис. осіб	570,80	554,40	508,50	473,20	453,80	-117,00
Кількість студентів у середньому на один вищий навчальний заклад, тис. осіб	4,90	4,80	4,30	4,10	4,00	-0,90
Прийнято на навчання, тис. осіб	138,40	100,10	81,50	85,00	90,30	-48,10
Підготовлено фахівців, тис. осіб	94,60	150,80	138,40	137,50	130,60	36,00
Коефіцієнт приросту контингенту студентів	1,46	0,66	0,59	0,62	0,69	-0,77

Не менш важливою тенденцією розвитку ринку освітніх послуг в Україні є відсутність чистої (досконалої) конкуренції між продавцями й покупцями. Зокрема, приватні вищі навчальні заклади конкурують із державними стосовно цінової політики. Визначення вартості навчання вони проводять виключно з урахуванням закону вартості, попиту та пропозиції, тоді як державні вищі навчальні заклади примушені у вартість навчання абітурієнта-контрактника включити суми, які вони недоотримують за тих студентів, які навчаються за рахунок коштів державного бюджету [4, с. 38]. З огляду на це, плата за ідентичні освітні послуги у приватних вузах, зазвичай, нижча. Разом із тим у 2011–2012 та 2013–2014 навчальних роках, незважаючи на скорочення кількості абітурієнтів і зниження рівня доходів населення, практично всі вищі навчальні заклади підвищили вартість навчання на комерційній основі, насамперед, за напрямами, найбільш затребуваними серед абіту-

рієнтів (табл. 2). За результатами вступних кампаній останніх років до таких традиційно належать менеджмент, економіка, фінанси та право [2].

Періодично спостерігається збільшення напливу студентів на технічні спеціальності (останній раз це спостерігалось у 2009–2010 навчальному році), проте найпопулярнішими залишаються фінанси, правознавство, менеджмент, за якими спостерігається надлишок випускників, тому Міністерство освіти і науки України щорічно зменшує державне замовлення на них. На ринку праці фахівці цих спеціальностей уже тривалий час не користуються високим попитом.

Слід відзначити, що в Україні скорочення державних витрат на фінансування державних вищих навчальних закладів має вимушений характер і зумовлено затяжними кризовими процесами в економіці. Разом із тим на сьогодні у світі досить часто висловлюється думка щодо необхідності зниження сту-

пеня участі держави у фінансуванні системи вищої освіти [1, с. 29]. Крім того, в умовах розвитку ринку освітніх послуг відбуваються зміни і власне механізму фінансування вищої освіти. У перспективі розглядаються можливості запровадження на рівні держави, поряд із прямим, і непрямого фінансування. Зокрема, останнім часом у багатьох країнах замінюється підхід, орієнтований на надання коштів вищому навчальному закладу, підходом, за якого більше уваги приділено безпо-

середній підтримці студентів. Видами фінансової допомоги держави студентам є: пряма фінансова допомога у вигляді оплати освіти (гранти, стипендії); непряма допомога шляхом надання позик. Хоча розмір підтримки студентів у формі грантів, зазвичай, менший або рівний платі за навчання в закладах вищої освіти, проте технологія фінансування студентів забезпечує конкуренцію, яка також стимулює ефективність та якість надання освітніх послуг вищими навчальними закладами.

Таблиця 2

Вартість послуг навчання в державних вищих навчальних закладах для бакалаврів першого року навчання, тис. грн

Вищий навчальний заклад	Спеціальність «Економічна теорія»			Спеціальність «Фінанси та кредит»			Спеціальність «Правознавство»		
	2009	2011	2015	2009	2011	2015	2009	2011	2015
Київський національний університет імені В. Гетьмана	11,2	13,7	14,5	11,2	13,7	18,0	11,8	14,5	19,0
Національний університет «Києво-могилянська академія»	25,0	22,5	20,0	31,0	22,5	22,0	31,0	31,0	32,0
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна	15,8	7,7	9,6	15,8	11,9	15,0	15,8	15,8	19,8
Львівський національний університет імені І. Франка	8,1	9,9	10,2	8,8	10,8	11,2	17,2	21,0	18,1

Важливим у господарській діяльності державних вищих навчальних закладів є надання послуг із навчання іноземних студентів. Варто відмітити, що Україна представлена на міжнародному ринку освітніх послуг уже досить давно та є відомим у світі постачальником освітніх послуг для іно-

земних громадян. Основними постачальниками студентів в Україну є країни Близького Сходу, Північної Африки, КНР, країни колишнього СРСР. Нині ринок освітніх послуг в Україні характеризується високим рівнем попиту серед іноземних абітурієнтів (табл. 3).

Таблиця 3

Система підготовки іноземних студентів у державних вищих навчальних закладах України (2013–2014 навчальний рік)

Діапазон кількості іноземних студентів	Кількість зарубіжних держав	Частка кількості зарубіжних держав, %	Контингент іноземців	Частка контингенту іноземців, %
> = 1 < = 10	49	35,8	200	0,4
> 10 < = 100	37	27,0	1717	3,3
> 100 < = 500	29	21,2	5023	9,5
> 500 < = 1000	8	5,8	6214	11,8
> 1000	14	10,2	39557	75,0
Всього	137	100	52711	100

Залучаючи іноземних студентів на навчання сьогодні, можна спостерігати дві тенденції: по-перше, це збільшення студентів із країн колишнього СРСР та Африки; по-друге, це зменшення студентів із країн Близького Сходу, втрата Україною традиційних ринків постачання освітніх послуг. Станом на 1 січня 2013 року в Україні навчалися 60,3 тис. іноземних студентів, із яких понад 4 тис. – студенти з Європи й Північної Америки [3, с. 2]. Нині в Україні підготовку іноземних студентів здійснюють 197 вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації (18 вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації та 172 вищих навчальних заклади III–IV рівнів акредитації, сім інститутів післядипломної освіти), де навчаються 52 711 іноземних громадян із 137 країн світу [5, с. 3].

Відповідно до динаміки контингенту іноземних студентів, необхідно відмітити такі тенденції: упродовж п'яти років відбулося збільшення контингенту в цілому на 60 %, у тому числі за основними факультетами на 77 %, зменшення контингенту на 32 % на

підготовчих факультетах. Найбільша частка (75 %) контингенту іноземних студентів входить у діапазон (> 1000).

У результаті моніторингу виявлено зарубіжні країни з найбільшою чисельністю іноземних студентів. Це 14 держав, які представлені загальним контингентом 39 557 осіб, що становить 75 % від їх загальної кількості, зокрема, Туркменистан (16,8 %), КНР (9,2 %), Азербайджан (7,7 %), Нігерія (6,9 %), Ірак (6,3 %), Республіка Індія (5,9 %), Королівство Йорданії (4,7 %). За даними щодо стану системи підготовки іноземних студентів у розрізі міст України, найбільшими центрами підготовки іноземних студентів в Україні є Харків (27,3 %), Київ (18,4 %) та Одеса (10,3 %) [5, с. 5].

На рівні вищих навчальних закладів укладено та діють тисячі міжнародних угод про співпрацю, насамперед, у сфері підготовки фахівців (табл. 4). Особлива увага приділяється співпраці з міжнародними організаціями, фондами, програмами.

Таблиця 4

Інформація щодо кількості угод, укладених державними вищими навчальними закладами України III–IV рівнів акредитації

Показник	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Кількість угод	1910	2075	2703	2870	3344
Кількість вищих навчальних закладів	116	116	117	115	113
Кількість країн	89	91	89	94	91

Спостерігається динаміка значного зростання (на 75 %) укладених міжнародних договорів загалом по галузі, у порівнянні із 2009 роком. Заслужують на увагу результати порівняльного аналізу укладених угод у розрізі зарубіжних країн. Найбільшу кількість угод із міжнародного співробітництва укладено з: Польщею (494 – 15 %), Німеччиною (286 – 9 %), Білоруссю (170 – 5 %), Китаєм (167 – 5 %), США (132 – 4 %), Францією (115 – 3 %), Болгарією (87 – 2,6 %), Італією (79 – 2,4 %), іншими країнами (1114 – 33 %) [10, с. 44].

У результаті моніторингу виявлено вищі навчальні заклади з найбільшою кількістю

укладених договорів про міжнародне співробітництво: НГУУ «Київський політехнічний інститут» – 136 угод, Харківський національний університет радіоелектроніки – 79, Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького – 71, Бердянський державний педагогічний університет – 70, Ужгородський національний університет – 69, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» – 69.

Як свідчать дані, наведені в табл. 5, у 2013 р. відбулося збільшення на 41 % (у порівнянні із 2009 роком) обсягів закордонних відряджень українських фахівців і студентів.

Таблиця 5

**Обсяги закордонних відряджень українських фахівців
і студентів державних вищих навчальних закладів**

Показник	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Кількість відряджень	11 831	12 627	14 448	12 818	16 699
у т.ч. за прямими договорами	–	2 978	4 215	3 557	4 253
Кількість вищих навчальних закладів	116	116	117	115	113
Кількість країн	83	85	92	88	93

На підставі аналізу динаміки закордонних відряджень українських фахівців і студентів за 2013 рік визначено зарубіжні країни з найбільшою їх кількістю: Польща – 2598 осіб (15,6 %), Німеччина – 2141 (12,8 %), США – 1233 (7,4 %), Туреччина – 783 (4,7 %), Франція – 637 (3,8 %), Греція – 503 (3 %).

Серед державних вищих навчальних закладів найбільшу кількість українських фахівців, студентів, викладачів було направлено в зарубіжні країни з Київського національного університету імені Т. Шевченка – 1 134 особи, Одеської національної морської академії – 866 осіб, Львівського національного університету імені І. Франка – 751 особу, Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського – 642 особи, Харківського національного університету імені В. Каразіна – 495 осіб, Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича – 460 осіб.

Отже, на сьогодні для української вищої освіти є характерною надмірна кількість вищих навчальних закладів, що не сприяє підвищенню якості навчання; зберігається дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку освітніх послуг, що супроводжується зростанням чисельності випускників незатребуваних професій; посилюється криза ресурсів, що виявляється не тільки у скороченні фінансування з державного бюджету, але й у комерціалізації освітньої діяльності; зростає конкуренція вищих навчальних закладів за залучення потенційних студентів. Одним із перспективних напрямів діяльності вітчизняних ДВНЗ є експорт освітніх послуг, зокрема, підготовка іноземних студентів, що відповідає загальносвітовим тенденціям розвит-

ку ринку освітніх послуг. Загалом, висловлюємо переконання, що стратегія розвитку вітчизняних державних вищих навчальних закладів має бути спрямована на досягнення рівня дослідницького університету, для якого, поряд з освітньою діяльністю, одним із пріоритетів є комерціалізація результатів науково-дослідницької роботи й захист інтелектуальної власності. Зрештою, гнучкість у прийнятті рішень, орієнтація на споживача дозволять закладам освіти втримати свої позиції у кризових умовах діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геращенко І. С. Аналіз ринку освітніх послуг в Україні / І. С. Геращенко, Т. А. Сидоренко // Технології та дизайн. – 2014. – № 1. – С. 28–36.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.
3. Іноземні студенти щорічно залишають в Україні понад 4 млрд грн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dt.ua/UKRAINE/inozemni-studenti-schorichnozalishayut-v-ukrayini-ponad-4-mlrd-grn.html>. – Назва з екрана.
4. Малюкіна А. О. Обґрунтування особливостей ринку освітніх послуг / А. О. Малюкіна // Технологический аудит и резервы производства – 2014. – № 4/2(18). – С. 36–39.
5. Мотуз Ю. Вступники 2012-го обирали спеціальності, які не принесуть прибутку у

- майбутньому [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mch.com.ua/gamanecz/1541-vstupniki-2012-go-obirali-speczialnosti-yaki-ne-prinesut-pributku-u-majbutnomu>. – Назва з екрана.
6. Про вищу освіту : Закон України від 13 березня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрана.
 7. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – Назва з екрана.
 8. У МОН підраховали кількість ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lovi-moment.com.ua/novyny-vnz/zagalni/21903-2013-05-15-20-36-08.html>. – Назва з екрана.
 9. Співак В. М. Освіта як чинник глобалізаційного розвитку / В. М. Співак // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. – № 1. – С. 272–276.
 10. Хандій О. О. Дослідження особливостей ринку освітніх послуг вищих навчальних закладів / О. О. Хандій // Економіка та держава. – 2015. – № 4. – С. 44–47.
 11. Шаталова Л. М. Особливості фінансово-господарської діяльності вищих навчальних закладів в Україні / Л. М. Шаталова // Держава і право. – 2010. – Вип. 50. – С. 466–472.
 3. *Inozemni studenti schorichno zalishayut v Ukrayini ponad 4 mlrd grn.* [Foreign students leave each year in Ukraine more than 4 billion uah]. – Available at: <http://dt.ua/UKRAINE/inozemni-studenti-schorichno-zalishayut-v-ukrayini-ponad-4-mlrd-grn.html>.
 4. Malyukina A. O. *Technologicheskyy audit i rezervy proizvodstva*, 2014, no. 4/2 (18), pp. 36–39.
 5. Motuz U. *Vstupnyky 2012-go obyraly spetsial'nosti, yaki ne prynesut' prybutku u maybutnyomu* [Applicants 2012 chosen specialty, non-revenue in the future]. – Available at: <http://mch.com.ua/gamanecz/1541-vstupniki-2012-go-obirali-speczialnosti-yaki-ne-prinesut-pributku-u-majbutnomu>.
 6. *Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrayiny vid ber. 2016 r.* [Ukrainian act of Higher education]. – Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
 7. *Pro natsionalnu strategiyu rozvytku osvity v Ukrayini na period do 2021 roku: Ukaz presydena Ukrayiny* [The decree of the president of Ukraine]. – Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
 8. *U MON pidrahuvaly kil'kist' VNZ.* [The Ministry of Education estimated the number of universities.]. – Available at: <http://www.lovi-moment.com.ua/novyny-vnz/zagalni/21903-2013-05-15-20-36-08.html>.
 9. Spivak V. M. *Pivdennoukrayins'kyi pravnychi chasopys*, 2009, no. 1, pp. 272–276.
 10. Handiy O. O. *Ekonomika ta derzhava*, 2015, no. 4, pp. 44–47.
 11. Shatalova L. M. *Derzhava i pravo*, 2010, no. 50, pp. 466–472.

REFERENCES

1. Gerashchenko I.S. *Tehnologhii ta dyzain*, 2014, no. 1, pp. 28–36.
2. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [State Statistics service of Ukraine]. – Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Д. А. Ковнір (Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана). **Приоритетные направления деятельности государственных высших учебных заведений в контексте современных тенденций на рынке образовательных услуг.**

Аннотация. Цель статьи заключается в том, чтобы исследовать предпосылки и направления развития системы управления финансово-хозяйственной деятельностью государственных высших учебных заведений с учетом состояния и тенденций на рынке образовательных услуг.

Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких общенаучных и специальных методов исследования: анализа и синтеза, сравнения, систематизации и обобщения.

Высказана гипотеза о зависимости приоритетов управления финансово-хозяйственной деятельностью государственного высшего учебного заведения от современных тенденций на рынке образовательных услуг, роли государства в обеспечении финансирования высшего образования. Перспективными направлениями деятельности государственных высших учебных заведений определено увеличение объема предоставления образовательных услуг в порядке выполнения международных соглашений на подготовку специалистов.

В статье обосновано, что внедрение предложенных мероприятий позволит государственным высшим учебным заведениям удержать свои позиции в кризисных условиях деятельности. Основные научные положения статьи можно использовать в практике государственных высших учебных заведений Украины.

Ключевые слова: государственное высшее учебное заведение (ГВУЗ), рынок образовательных услуг, финансово-хозяйственная деятельность, обучение иностранных студентов, дополнительные источники финансирования высшего учебного заведения.

D. Kovnir (Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman). **Priority areas of state higher educational institutions in the context of current trends in the education market.**

Summary. The purpose of the article is to explore the conditions and the development directions of the financial and economic activity of state higher educational institutions, according to trends in the education market.

The solution of problems in article was made by scientific and special methods of research, such as analysis and synthesis, comparison, generalization and systematization.

The author expresses the hypothesis of priority management dependence of financial activities of state higher educational institution on current trends in the educational market and the state's role in the financial support of higher education. Promising directions of state higher educational institutions' activities determined the increase of educational services in the performance of international agreements on training.

The article substantiates that the proposed measures will allow state higher educational institutions to retain its position in the crisis activity. The main scientific position can be used in the practice of state higher educational institutions of Ukraine.

Keywords: state higher educational institution (State University), education market, financial activities, education of foreign students, additional financing of a state higher educational institution.